NORGES MUSIKKHØGSKOLE

# STUDENTEVALUERING AV UNDERVISNING

En håndbok til bruk for lærere og studenter
ved Norges musikkhøgskole

Utvalg for utdanningskvalitet
Norges musikkhøgskole 2004/2005

NORGESMUSIKKHØGSKOLE
Norwegian Academy of Music

# Generelt om studentevaluering av undervisning

## Hva menes med studentevaluering av undervisning?

Vanligvis forbindes evaluering, eller vurdering, med den vurdering lærerne gjør av søkere og studenter ved opptak, underveis i studiet og ved eksamen. Men vurderingen går også den andre veien. Studentene har egne meninger om undervisningen og hvordan den fungerer for dem, som kan brukes aktivt og konstruktivt: Studentene kan oppfordres til å gi en mest mulig systematisk og gjennomtenkt evaluering av den undervisning og veiledning de får, og hvordan de opplever sin egen læring og utvikling. Det er dette som har fått betegnelsen "studentevaluering av undervisning."

Siden 1994 er alle norske høyere utdanningsinstitusjoner pålagt å bruke studentevaluering av undervisning som et virkemiddel for å forbedre kvaliteten på undervisningen. Denne håndboken er ment som en hjelp til lærere og studenter for å finne fruktbare innfallsvinkler til studentevaluering.

## Hvorfor skal studentene evaluere undervisningen?

**lærerne kan utvikle seg**

"Evaluering" forbindes ofte med kontroll og bedømming av hvor godt eller dårlig noe er. Studentevaluering av undervisning har imidlertid *ikke* til hensikt å fastsette en "karakter" på læreren, eller fortelle hvor godt eller dårlig vedkommende gjør jobben. Men akkurat som studentene utvikler seg ved å få konstruktive tilbakemeldinger, vil også lærere kunne lære noe av konstruktive tilbakemeldinger på hvordan undervisningen oppleves og fungerer for studenten. Ikke minst vil studentevalueringen kunne hjelpe læreren til å tilpasse undervisningen til den enkelte student eller ulike gruppers ønsker og behov – en undervisning som fungerer godt for én student eller gruppe er ikke nødvendigvis like fruktbar for en annen. Studentevaluering gir mulighet for å kunne avdekke studentenes forventninger og behov, og man kan slik få til en dialog om innhold, metoder, væremåter, forventninger, krav m.m. Studentevalueringen vil også tydeliggjøre studentens ansvar for egen læring; studenten er ingen "konsument" av undervisning, men en aktiv deltaker. Gjennom å utfordres til å reflektere over hvordan man best lærer, og å kommunisere med læreren om dette, vil ansvaret understrekes.

**tilpasning til under-visningen**

**ansvar for egen læring**

## Når skal evalueringen foregå?

**ikke vent til slutt!**

Vanligvis tenker man at det ikke er mulig å evaluere undervisningen før den er over og man har erfart hvordan den fungerte. Men skal studentevalueringen brukes til å forbedre og tilpasse undervisningen for en gitt student eller studentgruppe, blir det for sent å vente til slutt. Det vil også virke mindre motiverende for studentene å komme med innspill til forandringer de selv ikke vil få noen glede av. En første tilbakemelding bør derfor gjennomføres allerede noen få uker etter undervisningsstart. Det er en fordel å opprettholde en dialog med studentene og gjennomføre flere, men mindre omfattende tilbakemeldinger, slik at man kan kontrollere og justere kursen fortløpende. Det bør også gjennomføres en evaluering hvis læreren merker at noe "skurrer". Studentene kan også ta initiativ til en evaluering hvis de føler behov for det.

Det understrekes at det skal foregå studentevaluering av all undervisning, og det er lærers ansvar å sørge for at det skjer. Lærerne vil også bli bedt om å rapportere at studentevaluering er gjennomført til gitte frister.

## Hva skal evalueres, og hvordan skal det foregå?

**still konkrete spørsmål**

Her kan det være aktuelt å gjøre forskjell mellom individuell-, gruppe- og klasseundervisning. Dette kommer vi tilbake til nedenfor. Generelt bør evalueringen konsentreres om spørsmål i tilknytning til den konkrete undervisningssituasjonen. Evaluering av studieplaner, studiemiljø etc. vil bli foretatt av institusjonen sentralt med jevne mellomrom. Spørsmålene bør i størst mulig grad være formulert slik at svarene gir læreren tips om hva som kan forbedres, eksempelvis

- Hva kan jeg gjøre for at du skal oppleve timene som mest mulig meningsfulle?
- Hvilke undervisningsformer synes du fungerer best for deg?
- Hva synes du om den nye læreboken og hvorfor?
- Hvordan opplever du min bruk av ros og kritikk?
- Hva liker du best å spille?
- Synes du jeg bestemmer for mye?

**klargjør intensjoner og for-ventninger**

Ofte kan det være hensiktsmessig at læreren i starten av undervisningsforholdet klargjør sine intensjoner med undervisningen. Dette kan både omfatte lærerens egen måte å undervise på, forventninger til studentene, eller forventninger til forholdet mellom studentene i en gruppe eller klasse. Evalueringen kan i neste runde fokusere nettopp på hvorvidt undervisningen har oppfylt intensjonene. Dermed har læreren et verktøy til å utvikle sin egen valgte undervisningsfilosofi og -praksis.

## Noen kjøreregler

**vær saklig**

**vær vennlig**

**vær konstruktiv**

For lærere kan det oppleves som både uvant, og kanskje ubehagelig å være den som skal få sitt arbeid evaluert. Særlig vil en eventuell negativ tilbakemelding kunne oppleves som både sårende og truende. Kommentarer og kritikk vil være lettere å håndtere for læreren hvis den framføres vennlig og respektfullt, og hvis tilbakemeldingen er mest mulig informativ og konkret og sier noe om studentens ønsker og behov. Eksempelvis vil et utsagn fra studenten som "Jeg trenger mer styring og struktur," kunne fungere mer konstruktivt enn hvis han eller hun sier til sin lærer at "du stiller ingen krav og alt flyter". På samme måte vil utsagnet "Det er lettere for meg å følge med på forelesningen hvis jeg får en disposisjon" virke mindre sårende og mer retningsgivende for læreren enn utsagnet "Forelesningene er rotete."

**vis respekt**

Hvis studentene skal tørre og ville gjennomføre studentevaluering må de oppleve at deres synspunkter blir lyttet til, og at læreren håndterer eventuelle kritiske kommentarer profesjonelt og med respekt og vennlighet. Studentene må forsikres om, og kunne føle seg trygge på at det de sier ikke vil bli brukt mot dem på noen måte.

## Evaluering - og hva så?

En evaluering er i seg selv ikke noe vidundermiddel som automatisk fører til forandringer og forbedringer. Den er kun et verktøy for på en systematisk måte å få fram studentenes synspunkter på og forventninger til undervisningen og sin egen læring.

**er det riktig oppfattet?**

Det første som bør skje etter at en evaluering er gjennomført, er at læreren overfor studenten(e) sammenfatter det som har kommet fram for å få undersøkt om tilbakemeldingene er riktig oppfattet og forstått.

**diskusjoner**

Neste skritt er å forhandle om hvilke endringer som bør gjennomføres. Studentevaluering av undervisning må ikke forstås som en konsumentundersøkelse hvor "kunden" alltid har rett. Gjennom evalueringen kommer studentenes forventninger og synspunkter på bordet, og i noen tilfeller vil det være både mulig og rimelig at læreren forsøker å foreta justeringer. I

andre tilfeller er det ikke praktisk mulig eller faglig forsvarlig å gjennomføre forandringer, og evalueringen bør da følges opp med at læreren forklarer og begrunner hvorfor endringer ikke kan eller bør foretas.

## Hvis det skjærer seg...

Hvis man bruker studentevaluering regelmessig og gjør et godt etterarbeid, vil dette erfaringsmessig kunne forebygge frustrasjoner. Men i noen tilfeller oppstår det likevel konflikter mellom lærer og student(er). Det er et ansvar for begge parter å forsøke å finne løsninger. I tilfelle dette ikke lykkes kan studenten(e) henvende seg til sin studiekontakt, eller direkte til studiesjefen. Studenter som ønsker det kan be en representant for Studentutvalget om bistand når saken skal legges fram.

# Studentevaluering av forskjellige former for undervisning

## Individuell undervisning

Den individuelle undervisningen er spesielt utfordrende med hensyn til studentevaluering fordi det gjerne oppstår et nært og tillitsfullt forhold mellom lærer og student, særlig i hovedinstru mentundervisningen. Et slikt forhold er også en forutsetning for at undervisningen skal fungere godt. Dette gjør det utfordrende for studentene å våge å komme fram med eventuelle kritiske kommentarer, og for læreren å håndtere kritikk på en profesjonell og saklig måte. Samtidig vil studentevalueringen være et viktig virkemiddel for å ivareta et mest mulig friksjonsfritt forhold mellom de to partene, fordi det gir studenten en formalisert og legitim mulighet til å "lufte ut" eventuelle frustrasjoner før de bygger seg opp. Studentevalueringen kan også gi retning og systematikk til konstruktive dialoger om undervisningen og studentens læring.

**Hvordan kan evalueringen foregå?**
Når undervisning foregår individuelt vil det ha liten hensikt å evaluere anonymt. Dels vil anonymiteten gjøre det vanskelig å bruke evalueringen til å gjøre individuelle tilpassninger til den enkelte students behov, dels vil studentens identitet lett kunne gjennomskues likevel, og det hele kan oppleves som kunstig.

**samtaler**

*Samtaler* mellom lærer og student er ofte en god måte å foreta evaluering på. Avtal gjerne tidspunkt for dette på forhånd, slik at studenten rekker å forberede seg. Det bør settes av såpass god tid at man rekker å ha en konstruktiv dialog omkring det studenten tar opp. I mange tilfeller kan det være hensiktsmessig å vente noen dager eller til neste undervisningstime med dialogen omkring studentenes evaluering, slik at læreren rekker å tenke igjennom det som er sagt og komme med forslag til eventuelle endringer.

**skriftlige tilbake-meldinger**

Det kan også gjennomføres *skriftlige* evalueringer i tilknytning til individuell undervisning. Lag gjerne et eget skjema spesielt for det aktuelle faget, slik at man får en mer nyansert tilbakemelding enn ved å bruke standardskjemaer. Spørsmål med åpne svar gir som oftest mer nyttig informasjon for læreren enn faste svaralternativ eller tallangivelser på skalaer. I etterkant bør læreren gi tilbakemelding til studenten på hvordan evalueringen er blitt forstått, og man kan diskutere eventuelle konsekvenser for undervisningen. Kanskje kan noe også drøftes på klassetimer.

**Hva kan evalueres?**
Det er opp til lærer og student å avgjøre hva som bør evalueres, og temaene kan variere fra gang til gang. Aktuelle temaer kan være

- kommunikasjon og samarbeid mellom lærer og student
- studentens behov for, og reaksjoner på ros og kritikk
- faglige krav og arbeidsmengde
- faglig innhold, balanse mellom ulike faglige elementer
- arbeidsmåter og organisering av undervisningen
- lærerens måter å forklare, demonstrere og veilede
- studentens motivasjon og egen arbeidsinnsats
- studentens opplevelse av faglig mestring og utvikling
- repertoar

I vedlegg 1 gis det eksempler på noen aktuelle evaluerings-spørsmål.

## Gruppeundervisning

**Hvordan kan evalueringen foregå?**
Evalueringen kan foregå både muntlig i form av en samtale og skriftlig.

**samtaler**

Når det skal gjennomføres en *muntlig* evaluering, bør det fastsettes en tid for denne på forhånd, slik at studentene rekker å forberede seg. Lærer og studenter må på forhånd bli enige om hva som skal tas opp i evalueringen. Dette kan variere fra gang til gang alt etter hva man opplever som vesentlig å få belyst. Det er viktig å strukturere samtalen og sørge for at alle i gruppen blir hørt og ikke bare de sterkeste og mest taleføre. Læreren bør oppsummere det som er kommet fram for å sikre seg at synspunktene er forstått. I mange tilfeller vil det komme fram motstridende synspunkter på undervisningen, og det vil da være naturlig at gruppen sammen med lærer diskuterer og forhandler fram løsninger som er akseptable for alle parter. Det kan også være aktuelt å gjennomføre individuelle muntlige evalueringssamtaler, for eksempel i forbindelse med gjennomgang og vurdering av individuelle studentarbeider.

**skriftlige tilbake-meldinger**

Ved en *skriftlig* evaluering i tilknytning til gruppeundervisning bør man være forsiktig med å standardisere denne for mye, slik at studentene blir lei av å fylle ut det samme skjemaet gang etter gang. Åpne, men mest mulig konkrete og diagnostiske spørsmål vil gi fyldigst informasjon. Etter at læreren har mottatt

og gjennomgått skjemaene bør studentene få presentert et sammendrag av hva som har kommet fram, og man bør diskutere og forhandle seg fram til løsninger. For studenter som er knyttet opp til en elektronisk læringsplattform, vil denne være et godt redskap til å gjennomføre evalueringer.

**Hva kan evalueres?**
Aktuelle temaer kan være
- kommunikasjon og samarbeid mellom lærer og student
- kommunikasjon og samarbeid i studentgruppen
- faglige krav og arbeidsmengde
- faglig innhold, balanse mellom ulike faglige elementer
- pensumlitteratur
- arbeidsmåter og organisering av undervisningen
- studentens egen motivasjon og arbeidsinnsats
- studentens opplevelse av faglig mestring og egen-utvikling

I vedlegg 2 gis det eksempler på noen aktuelle evaluerings-spørsmål.

## Klasseundervisning

**Hvordan kan evalueringen foregå?**

**skriftlige tilbake-meldinger**

Utfordringen her er å finne måter å gjennomføre student-evaluering på som ikke er altfor arbeidskrevende, men samtidig er informativ og representativ for hele den store klassen/ forelesningsgruppen.

Det enkleste å gjennomføre er *skriftlig* evaluering. Det kan gjøre gjennomgangen av de mange besvarelsene lettere om man lager noen spørsmål med faste svaralternativer, men åpne, mest mulig konkrete og diagnostiske spørsmål vil gi fyldigst informasjon. Etter at læreren har mottatt og gjennomgått besvarelsene bør studentene få presentert et sammendrag av hva som har kommet fram i evalueringen. Store klasser gir mindre mulighet for å diskutere og forhandle om mulige endringer i plenum. For studenter som er knyttet opp til en elektronisk læringsplattform vil denne være et godt redskap til både å gjennomføre evalueringer og etterfølgende diskusjoner om mulige endringer i opplegget.

**referanse-gruppe**

**gruppe-diskusjoner**

**intervjuer**

En skriftlig evaluering av undervisningen i mer indirekte form kan man også gjennomføre ved en gang i blant å be studentene ved slutten av timen om å skrive ned på et ark det viktigste de har fått med seg av forelesningen. Læreren kan gjennom dette få en indikasjon på hvor vellykket formidlingen har vært, og på hvilke punkt vedkommende bør forbedre framstillingen.
Selv i store klasser er det også mulig å gjennomføre ulike former for *muntlige* evalueringer. En mulighet er å bruke en referansegruppe av studenter som man har jevnlige møter med om undervisningen, og som har ansvar for å fange opp synspunkter fra de øvrige studentene. En slik referansegruppe kan også med fordel trekkes inn i arbeidet med å lage skriftlige evalueringer. En annen mulighet er å sette av noe tid på en undervisningstime/forelesning og la studentene gruppevis diskutere hva ved undervisningen som hjelper dem å lære og hva som gjør det vanskelig. Dette oppsummeres så i plenum. En tredje mulighet er å ha samtaler med studenter som er særlig kritiske til undervisningen for å få fram deres synspunkter på en strukturert og saklig måte og få i gang en dialog om undervisningen med dem. Interesserte kan lese mer om slike metoder i kapittel 2 i Gunnar Handal: *Studentevaluering av undervisning*. Cappelen Akademisk Forlag, Oslo 1996. Boken finnes på NMHs bibliotek.

**Hva kan evalueres?**
Aktuelle temaer kan være
- faglige krav og arbeidsmengde
- faglig innhold
- sammenheng med studiet som helhet
- pensumlitteratur
- organiseringen av undervisningen
- struktur og formidling
- studentens egen motivasjon og arbeidsinnsats
- studentens opplevelse av faglig mestring og egen-utvikling

I vedlegg 3 gis det eksempler på noen aktuelle evaluerings-spørsmål.

## Til slutt

Hele hensikten med studentevalueringen er at den skal bidra til det som er både lærernes og studentenes felles interesse: At studentene skal oppleve undervisningen som meningsfull

**finn deres egne måter!**

**les mer**

og motiverende for egen innsats, og at den skal bidra til deres faglige og menneskelige utvikling. Studenten er den som har skoen på og vet hvor den trykker, mens læreren er den som best kjenner yrkets faglige standarder og kan se de langsiktige utviklingsbehovene hos studenten. Studentevalueringen er til for å få *begge* disse perspektivene fram i dagen, og for å få i gang en dialog med tanke på å finne fram til gode løsninger som oppleves som meningsfulle og fruktbare for begge parter.
Dette heftet er bare ment som en "startpakke", og det er opp til lærere og studenter å finne *sine* måter å få til en hensiktsmessig studentevaluering av undervisningen. Studentevalueringen må *ikke* bli til en rituell byråkratisk øvelse, men skal være ett av lærerens og studentens mange verktøy for videreutvikling av undervisning og læring.

For den som ønsker å lære mer om studentevaluering av undervisning anbefales boken *Studentevaluering av undervisning. Håndbok for lærere og studenter i høyere utdanning,* skrevet av Gunnar Handal, 1996. Boken finnes på NMHs bibliotek.

# Vedlegg: Eksempler på noen aktuelle evalueringsspørsmål

## 1 Individuell undervisning

Nedenfor er det noen eksempler på spørsmålsformuleringer som kan være aktuelle å bruke når studentene skal evaluere individuell undervisning. Listen er *ikke* ment å være altomfattende, den er først og fremst ment å være en konkretisering av hvordan man kan spørre.

- Hvordan synes du kommunikasjonen mellom oss fungerer?
- Opplever du at du får mulighet til å komme med egne tanker og innspill, eller styrer jeg for mye?
- Hvordan opplever du mine tilbakemeldinger? Blir det for mye ros eller ris? Er jeg for utydelig?
- Hvordan opplever du mine krav til deg? Hvordan synes du at du makter å oppfylle kravene?
- Hvordan synes du at du utvikler deg faglig? Er det noen områder vi bør ta tak i?
- Hvor mye jobber du med faget utenom timene?
- Er du motivert for å jobbe med faget?
- Trenger du hjelp for å få øvingen mer effektiv?
- Er det noe jeg kan gjøre for at du skal bli mer motivert og jobbe bedre?
- Hvordan kan vi best jobbe sammen for å nå kortsiktige og langsiktige mål?
- Er det noe innhold du savner i faget? Er du fornøyd med balansen mellom …
- Opplever du innholdet i faget som relevant for dine mål med studiet?
- Har du noen synspunkter på repertoaret vi jobber med?
- Hva synes du om måten undervisningen foregår på? Er det noe du savner eller skulle ønske var annerledes?
- Får du nok konserterfaring?
- Hvordan opplever du sammenhengen mellom dette faget og studiet som helhet?
- Er det noe du ønsker å ta opp spesielt?

## 2 Gruppeundervisning

Nedenfor er det noen eksempler på spørsmålsformuleringer som kan være aktuelle å bruke når studentene skal evaluere gruppeundervisning. Listen er *ikke* ment å være altomfattende, den er først og fremst ment å være en konkretisering av hvordan man kan spørre.

- Hvordan synes du kommunikasjonen mellom oss fungerer?
- Opplever du at du får mulighet til å komme med egne tanker og innspill?
- Hvordan synes du kommunikasjonen og samarbeidet mellom dere studenter fungerer?
- Hvilke forventninger har du til faget? Har undervisningen oppfylt forventningene?
- Hvordan opplever du arbeidsmengden i faget?
- Hvordan opplever du mine krav til deg? Er kravene tydelige nok?
- Hvordan synes du at du makter å oppfylle kravene?
- Hvordan synes du at du utvikler deg faglig?
- Er det noen områder du strever med?
- Hvor mye jobber du med faget utenom timene?
- Hvordan opplever du din egen innsats i faget?
- Er du motivert for å jobbe med faget?
- Er det noe jeg kan gjøre for at du skal bli mer motivert og jobbe bedre?
- Er det noe innhold du savner i faget? Er du fornøyd med balansen mellom …
- Hva synes du om den pensumlitteraturen vi bruker?
- Opplever du innholdet i faget som relevant for dine mål med studiet?
- Hva synes du om måten undervisningen foregår på? Er det noe du savner eller skulle ønske var annerledes?
- Hvordan synes du tilbakemeldingen du får på oppgaver/presentasjoner/prøver fungerer? Lærer du noe av den?
- Hvordan opplever du sammenhengen mellom dette faget og studiet som helhet?
- Er det noe du ønsker å ta opp spesielt?

## 3 Klasseundervisning

Nedenfor er det noen eksempler på spørsmålsformuleringer som kan være aktuelle å bruke når studentene skal evaluere klasseundervisning. Listen er *ikke* ment å være altomfattende, den er først og fremst ment å være en konkretisering av hvordan man kan spørre.

- Hvordan opplever du kravene til deg? Er kravene tydelige nok?
- Hvordan synes du at du makter å oppfylle kravene?
- Hvilke forventninger har du til faget? Har undervisningen oppfylt forventningene?
- Hvordan opplever du arbeidsmengden i faget?
- Hvordan synes du at du utvikler deg faglig?
- Er det noen områder du strever med?
- Hvor mye jobber du med faget utenom timene?
- Er du motivert for å jobbe med faget?
- Er det noe jeg kan gjøre for at du skal bli mer motivert og jobbe bedre?
- Er det noe innhold du savner i faget? Er du fornøyd med balansen mellom …
- Hva synes du om pensumlitteraturen vi bruker?
- Opplever du innholdet i faget som relevant for dine mål med studiet?
- Hva synes du om måten undervisningen foregår på? Er det noe du savner eller skulle ønske var annerledes?
- Hvordan synes du tilbakemeldingen du får på oppgaver/presentasjoner/prøver fungerer? Lærer du noe av den?
- Hvordan opplever du sammenhengen mellom dette faget og studiet som helhet?
- Er det noe du ønsker å ta opp spesielt?